

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 1173

BUSTÂNÜ'L-MUHADDİSİN
Abdülazîz B. Şah Veliyyullah Ed-Dihlevî
Çeviren
Prof. Dr. Ali Osman KOÇKUZU

Yayın Koordinatörü
Murat AYDEMİR
Editör
Haluk Zahid KIZILYER
Kapak Tasarım
Emin BEBEK
İç Tasarım
R. Ahmet AKAY

ISBN: 978-625-428-284-3

1. Baskı, Mayıs 2023, Ankara, 1.000 Adet

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
Bu eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık
Ticaret İşletmesi Yönetim Kurulu'nun 31.01.2023
tarih ve 175 sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

Bu eserin ilmi / edebi redaksiyonu İLKSAY Kurulu
marifetiyle yapılmıştır.

Yayıncı Sertifika No: 48058

Ostim OSB Mh. 1256 Cd. No:11
Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

BUSTÂNÜ'L-MUHADDİSİN

Abdülazîz b. Şah Veliyyullah ed-DİHLEVÎ

Çeviren

Prof. Dr. Ali Osman KOÇKUZU

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	XI
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ	1
Biyografya ve Bibliyografya İlimleri (Biographie, Bibliographie) Musannifler, Ricâl-i İlm ve Eserleri.....	3
Hint Ülkesi ve Hadis İlimleri	5
Muhaddis Abdülazîz ed-Dihlevî ve Eseri	6
Eser Üzerinde Yaptığımız Çalışma.....	8
Kitaptan Nasıl Faydalanalım?	8
YAZARIN ÖN SÖZÜ	12
İMAM MÂLİK (179/795) VE <i>EL-MUVATTA'</i>	13
İmam Mâlik'in Hilyesi ve Şemâili (Portresi)	14
Büyüklerin Küçüklerden Rivayeti	17
Hadis Okutuş (Veriş) Tarzı	17
İmam Mâlik'in Hadis Meclisleri.....	18
Süfyân es-Sevrî'nin İmam'ı Methi.....	18
Muvatta'daki Hadislerin Seçiliş Şekli	21
İmam'ı Öven Şiirler.....	22
Muvatta'ı Dinleyenler	23
YAHYÂ B. YAHYÂ EL-LEYSÎ/BİRİNCİ <i>MUVATTA'</i> NÜSHASI	24
Hayatı ve Şahsiyeti.....	25
Bir Hadise ve Bir İsim	26
Endülüs ve Mâlikîlik.....	27
ZİYÂD B. ABDURRAHMAN (204/819)	30
ABDULLAH B. VEHB (197/812)/İKİNCİ <i>MUVATTA'</i> NÜSHASI	31
Hayatı ve Şahsiyeti.....	31
Tuhaf Bir Vaka.....	33
KA'NEBÎ (221/835)/ÜÇÜNCÜ <i>MUVATTA'</i> NÜSHASI	34
Hayatı ve Şahsiyeti.....	35

İBNÜ'L-KÂSİM (191/806)/DÖRDÜNCÜ MUVATTA' NÜSHASI	36
Hayatı ve Kişiliği	36
MA'N B. İSÂ (198/814)/BEŞİNCİ MUVATTA' NÜSHASI.....	38
Hayatı ve Şahsiyeti.....	39
ABDULLAH B. YÛSUF (218/835)/ALTINCI MUVATTA' NÜSHASI.....	39
Hayatı ve Kişiliği	40
YAHYÂ B. BÛKEYR (231/848)/YEDİNCİ MUVATTA' NÜSHASI.....	40
Hayatı ve Şahsiyeti.....	41
SÂİD B. UFEYR (226/840)/SEKİZİNCİ MUVATTA' NÜSHASI.....	42
Hayatı ve Kişiliği	42
EBÛ MUS'AB EZ-ZÛHRÎ (242/856)/DOKUZUNCU MUVATTA' NÜSHASI.....	43
Hayatı ve Şahsiyeti.....	43
MUS'AB B. ABDULLAH/ONUNCU MUVATTA' NÜSHASI	43
MUHAMMED B. MÛBÂREK/ON BİRİNCİ MUVATTA' NÜSHASI	44
SÛLEYMAN B. BÛRD/ON İKİNCİ MUVATTA' NÜSHASI.....	44
EBÛ'L-KÂSİM el-GÂFİKÎ (381/991) MÛSNED.....	45
YAHYÂ B. YAHYÂ ET-TEMİMÎ/ON ÜÇÜNCÜ MUVATTA' NÜSHASI	45
EBÛ HUZÂFE ES-SEHMÎ (259/872)/ON DÖRDÜNCÜ MUVATTA' NÜSHASI	46
SÛVEYD B. SÂİD (240/854)/ON BEŞİNCİ MUVATTA' NÜSHASI	46
Hayatı ve Şahsiyeti.....	47
MUHAMMED B. HASEN (189/804)/ON ALTINCI MUVATTA' NÜSHASI.....	47
İkindinin Tehiri (İstitrâ)	49
MUVATTA' ŞERHLERİ.....	50
İMÂM-I ÂZAM'IN (150/767) MÛSNED'İ	52
İMAM ŞÂFİ'İNİN (204/819) MÛSNED'İ	52
AHMED B. HANBEL'İN (241/855) MÛSNED'İ	53
Müsned'deki Hadislerin Miktarı	55
EBÛ DÂVÛD ET-TAYÂLİSÎ'NİN (204/818-819) MÛSNED'İ.....	56
ABD B. HUMEYD B. NASR EL KEŞŞÎ'NİN (243-249/863) MÛSNED'İ	57
HÂRİS B. ÜSÂME'NİN (282/895) MÛSNED'İ.....	58
Ebû Üsâme ve Ücretle Hadis Rivayeti	59
BEZZÂR'IN MÛSNED'İ	60
Müminlerin Annesi Hz. Hafsa'nın (r.a.) Evlendirilişi	60
EBÛ YA'LÂ EL-MEVİLÎ'NİN (307/919) MÛSNED'İ	62
EBÛ AVÂNE'NİN (316/928) SAHÎH'İ.....	64
İSMÂİLÎ'NİN (371/982) SAHÎH'İ.....	66
İBN HİBBÂN'IN (354/965) SAHÎH'İ.....	68
İbn Hibbân ve Bir Söz	71
HÂKİM'İN (405/1014) MÛSTEDREK'İ (SAHÎH'İ)	72
Müstedrek'in Tenkidi.....	73
EBÛ NUAYM'IN (430/1038) MÛSTAHREC'İ.....	76
DÂRİMÎ'NİN (255/870) MÛSNED'İ.....	78
DÂREKUTNÎ'NİN (385/995) SÛNENİ.....	79

Dârekutnî'den Nükteler	81
EBÛ MÜSLİM EL-KİŞŞÎ'NİN (249/863) SÛNEN'İ	82
SAİD B. MANSÛR'UN (299/844) SÛNEN'İ	83
ABDÛRREZZÂK'IN (211/828) MUSANNEF'İ	84
Abdürrezzâk ve Teşeyyu'	85
İBN EBÛ ŞEYBE'NİN (235/849) MUSANNEF'İ	85
Dört Mümtaz Kişi	86
İBNÛ'L-MÛNZİR'İN (318-9/931) KİTÂBÛ'L-İŞRÂF'İ	86
BEYHAKÎ'NİN (458/1066) ES-SÛNENÛ'L-KÛBRÂ'SI	88
MA'RİFETÛ'S-SÛNEN VE'L-ÂSÂR	88
Şâfiî ve Kader Meselesi	89
Kütüb-i Sitte ve Beyhakî	89
Beyhakî ve Şâfiî	90
BEGAVÎ'NİN (516/1122) ŞERHU'S-SÛNNE'Sİ	91
TABERÂNÎ'NİN (360/970-71) ÜÇ MU'CEM'İ	92
TABERÂNÎ'NİN KİTÂBÛ'D-DUÂ'SI	94
İSMÂİLÎ'NİN MU'CEM'İ	96
İBNÛ'L-MÛBÂREK'İN (181/797) KİTÂBÛ'Z-ZÛHD VE'R-REKÂİK'İ	99
Babasının Dindarlığı ve Ahlakı	100
Abdullah b. Mübârek ve İbadeti	101
İbn Mübârek Rakkâ'da	102
Gençlik ve İlme Başlayış	103
Şiir ve Nasihatleri	104
İbn Mübârek ve Hac	105
DEYLEMÎ (509/1115) VE FİRDEVS ADLI ESERİ	106
Hâfız Şîrüye	106
HAKÎM et-TİRMİZÎ (318-320/930-932) VE NEVÂDİRÛ'L-USÛL'Ü	108
Tirmiz'den Çıkışı	109
Hakîm'in Birkaç Sözü	109
İBN EBÛ'D-DÛNYÂ (280/893) VE KİTÂBÛ'D-DUÂ'SI	110
HATİB (463/1071) VE İKTİZÂÛ'L-İLMİ'L-AMEL'İ	111
YAHYÂ B. MAÎN (233/848) VE TÂRİH'İ	112
Hayatı ve Şahsiyeti	113
Şiirleri	114
Cahillerin Hadisçilere Ta'nı	114
Humeydî'nin Cevap Olarak Yazdığı Reddiye Kasidesi	115
Abdüsselâm el-İşbilî ve Kasidesi	117
Ahmed b. Ömer b. Asfûr'un Cevabı	117
NESÂÎ'NİN (303/915) EL-ESÂMÎ VE'L-KÜNÂ'SI	118
İBN HİBBÂN'IN TÂRİHU'S-SİKÂTI	118
EBÛ YA'LÂ'NİN (446/1055) EL-İRŞÂD Fİ MA'RİFETİ'L-MUHADDİSİN'İ	120
EBÛ NUAYM EL-İSFAHÂNÎ'NİN HİLYETÛ'L-EVLİYÂ'SI	120
İBN ABDİLBER (463/1071) VE EL-İSTÎÂB'İ	120

Şiirleri	121
HATİB'İN (463/1071) TÂRİHU BAĞDÂD'I.....	122
Hatib'in Duası	125
Hatib el-Bağdâdî'den Birkaç Şiir.....	126
MEHÂMİLÎ (330/941) VE EMÂLÎSÎ.....	127
EBÛ BEKİR EŞ-ŞÂFÎ'NİN (354/965) FEVÂİD'İ.....	128
EBÛ'L-HASEN ET-TÛSÎ'NİN (242/856) KIRK HADÎS'İ.....	129
KUŞEYRÎ'NİN (465) KIRK HADÎS'İ	130
Birkaç Şiiri.....	132
EBÛ BEKR EL-ÂCURRÎ'NİN (360/970) KIRK HADÎS'İ	133
EBÛ MÛSÂ EL-MEDÎNÎ (581/1185) VE NÛZHETÛ'L-HUFFÂZ.....	134
İBNÛ'L-CEZERÎ (833/1429) VE EL-HISNÛ'L-HASÎNÎ	136
Cezerî'nin Hayatı ve Şahsiyeti	138
Cezerî'den Birkaç Şiir.....	139
HUMEYDÎ (488/1095) VE KİTÂBÛ'L-CEM' BEYNE'S-SAHÎHAYN'I.....	140
Humeydî'nin Vefatı	141
Kerâmeti.....	141
Humeydî'nin Şiirleri.....	142
KUDÂÎ (454/1062) VE EŞ-ŞİHÂB'I.....	143
Şihâb'î Öven Beyitler.....	144
İBN HUZEYME (311/924) VE ES-SAHÎH.....	145
İBNÛ'L-CÂRÛD (307/919) VE EL-MÜNTEKÂ	146
BUHÂRÎ (256/870) VE EL-EDEBÛ'L-MÛFRED.....	146
BUHÂRÎ'NİN REF'U'L-YEDEYN'İ İLE NESÂÎ'NİN KİTÂBÛ'L-CUM'A'SI.....	147
NESÂÎ'NİN AMELÛ'L-YEVM VE'L-LEYLE'Sİ	147
HUMEYDÎ (219/833) VE MÛSNED'İ	147
İBN CÛMEY'İN (402/1012) MU'CEM'İ	148
İBN KÂNÎ'İN (351/962) MU'CEM'İ	149
TAHÂVÎ'NİN (321/933) ŞERHU MEÂNÎ'L-ÂSÂR'I	150
Tetimme.....	151
Tahâvî ve Müzeni.....	151
SÂBÛNÎ'NİN (449/1057) KİTÂBÛ'L-MİTEYN'İ.....	152
Sâbûnî ve İlim.....	153
Sâbûnî'ye Mersiye	154
DİNEVERÎ'NİN (333/915) KİTÂBÛ'L-MÛCÂLESE'Sİ.....	155
İBNÛ'L-İMÂM EL-ASKALÂNÎ'NİN (705/1305) SİLÂHU'L-MÛMİN'İ	156
Adı ve Şahsiyeti	158
HASAN B. ABDULLAH EL-EBZÂRÎ VE EHÂDÎSÛ'L-HUNEFÂ.....	158
TEMMÂM ER-RÂZÎ'NİN (414/1023) EL-FEVÂİD'İ	158
ADENÎ'NİN MÛSNED'İ	159
DİMYÂTÎ'NİN (605/1199) MU'CEM'İ.....	159
Latife.....	160
Birkaç Şiiri.....	160

Dimyâtî ve Mantık.....	161
HALLÂL (439/1047) KERÂMÂTÜ'L-EVLİYÂ	163
İBN NÜCEYD'İN (365/977) HADİS CÜZÜ	164
Yaşayış ve Menkıbeleri	165
Sözleri	166
EBÛ AMR ES-SEMMÂK (344/955) CÜZ'Ü'L-FÎL.....	166
EBÛ'L-HASEN EL-BEZZÂR'IN (385/995 CİVARI) CÜZ'Ü FEZÂLİ EHLİ'L-BEYTİ	167
ŞEHHÂMÎ (533/1138) KIRK HADİS.....	169
Cüneyd ve Bir Cârîye	170
İBN HACER EL-ASKALÂNÎ'NİN (852/149) EL-İMTİNÂ' BİL-ERBAÎNÎ.....	172
CELÂLEDDİN ES-SÜYÛTÎ'NİN (911/1505) EL-MÛSELSELÂTÛ'S-SUGRÂ'SI	174
İBNÜ'L CEZERÎ'NİN (883/1429) MUHTASARÜ'L-HISNÜ'L-HASÎNÎ	174
ZEYNUDDİN EL-İRÂKÎ'NİN TAHRÎCÜ EHÂDÎSÎ'L-İHYÂ'SI	175
BUHÂRÎ (256/870) VE EL-CÂMÎU'S-SAHÎH	175
Gözlerinin Açılması.....	175
Buhârî'nin Hafıza Gücü	176
Buhârî'nin Sahîh'i Nasıl Yazıldı?.....	177
Buhârî ve Musibetler	177
Sahîh'in Üstünlüğü	179
Buhârî'nin Şiirleri.....	179
Tâceddin es-Sübkî'nin Kasidesi	181
İMAM MÛSLİM (261/875) VE CÂMÎ'İ.....	181
İki Sahîh'in Mukayesesi.....	182
Ölüm Sebebi.....	183
EBÛ DÂVÛD'UN (275/889) SÛNENÎ	184
Dört Hadis.....	186
TİRMİZÎ'NİN (279/892) EL-CÂMÎU'L-KEBİRÎ	188
Câmî'nin Özellikleri.....	189
Ebû İsâ Künyesi Üzerine.....	191
NESÂÎ'NİN (303/915) SÛNEN-İ SUGRÂ'SI.....	192
NESÂÎ'NİN SÛNEN-İ KÜBRÂ'SI	192
Müctebâ ve Telif Sebebi	193
Nesâî'nin Vefatı	193
İBN MÂCE'NİN (273/887) SÛNENÎ.....	194
KÂDÎ İYÂZ'IN (544/1149) MEŞÂRİKÎ	195
KİRMÂNÎ'NİN (786/1384) BUHÂRÎ ŞERHİ	195
İBN HACER EL-ASKALÂNÎ'NİN (852/1449) FETHU'L-BÂRÎ'SI.....	196
İbn Hacer ve Hadis Kıraati.....	196
Latifeleri ve Nükteleleri.....	197
ZERKEŞÎ'NİN (794/1392) ET-TENKÎHÎ	201
DEMÂMİNÎ (828/1424) TA'LİKÜ'L-MESÂBİH Lİ EBVÂBİL-CÂMÎ'İ'S-SAHÎHÎ	202
BİRMÂVÎ'NİN (831/1428) EL-LÂMÎ'Sİ.....	205
KASTALLÂNÎ'NİN (923/1517) İRŞÂDÜ'S-SÂRÎ'Sİ	206

Süyûti İle Kastallâni Arasında Geçen Bir Hadise ve Sonu	206
ZERRÛK'UN (899/1493) <i>HÂŞİYESİ</i>	207
İBN EBÛ CEMRE'NİN (699/1295) <i>BEHCETÛ'N-NÛFÛS'U</i>	208
SÛYÛTÎ (911/1505) <i>TEVŞİHU ALE'L-CÂMÎ'İS-SAHÎH</i>	209
HATTÂBÎ'NİN (388/998) EBÛ DÂVÛD SÛNEN'İ ŞERHİ	210
İBNÛ'L-ARABÎ (543/1148) VE ÂRİZATÛ'L-AHVEZÎ	211
İbnü'l-Arabî'den Birkaç Şiir	214
İBN DAKÎKULÎD (702/1302) <i>EL-İLMÂM</i>	215
Adı ve Kişiliği	216
Kerametleri	217
Şiirlerinden Örnekler	218
KÂDÎ İYÂZ (544/1149) <i>KİTÂBÛ'Ş-ŞİFÂ</i>	221
Eserleri ve özellikleri	222
BEGÂVÎ (516/1122) <i>KİTÂBÛ'L-MESÂBİH</i>	224
BİRİNCİ EK LİSTE	227
İKİNCİ EK LİSTE	233

ÖN SÖZ

■

Bustânü'l-Muhaddisîn, öğrencilik yıllarımızda merhum Profesör Ahmed Naim Bey'in eserleri vasıtasıyla ismen tanıdığım bir kitaptı. Müellifini babası aracılığıyla tanımak mümkündü fakat eser uzun yıllar bizim için meçhul kaldı. İstanbul kütüphanelerinde Abdülazîz ed-Dihlevî'nin bazı eserleri parça hâlde mevcut ise de bilhassa *Ucâle-i Nâfia* ile ön sözünü yazdığımız bu eseri bulamamıştık.

Nihayet 1970'li yıllarda Hindistan'da bir müddet çalışan bir öğretmen, bize eseri bulup gönderdi ve 15 Şevval 1398/18 Eylül 1978 Pazartesi günü öğle sonu tercüme işi Allah'ın lutfu ile tamam oldu. Büyük bir kitap zannettiğimiz *Ucâle-i Nâfia* ise daha önce bulunmuş, tarafımdan tercüme edilerek, *İslâm'ın İlk Emri Oku* dergisinde tefrika edilmişti. Kitap hadis usulünün birkaç meselesine temas eden küçük bir risâledir.

Tercümede esas aldığımız metin; Karaçi'de Saîd Company-Edeb Menzil adlı müessesenin, 1970 yılında ilk defa olarak neşrettiği nüshadır. Kitabı Abdüssemi' Diyobendî Urducaya çevirmiş, bu tercüme Farsça aslı ile beraber basılmıştır.¹ Ayrıca Mevlânâ Abdürreşîd Erşed, müellifin biyografisini yazarak kitaba eklemiştir. Eserin bu baskısı 352 sayfadır.

Tercümeden önce; biyografi ve bibliyografi ilimleri hakkında basit başlangıç bilgileri veren, Hindistan'daki hadis çalışmalarına, Dihlevîlere ve ilmî himmetlerine atıflar yapan, Abdülazîz ed-Dihlevî'yi tanıtan bir giriş yazdık.

Tercümede benden kıymetli yardımlarını esirgemeyen Farsça hocam Arif Etik Beyefendi'ye, raportör olarak görevlendirildiği eserin Arapça tercümelerini büyük bir titizlikle inceleyen, basımda yardım eden Dr. Ahmet Baltacı'ya, dizgi ve baskı operatörlerine ve eserin basımını lütfeden Diyanet İşleri Başkanlığına teşekkürlerimi arz ederim.

Tevfik ve hidâyet Allah'tandır.

Ali Osman KOÇKUZU

1 Editöryal çalışmamızda biz, bu Urduca tercümenin müellif biyografisi yer almayan baskısından faydalandık. Arapça ve Urduca tercüme üzerine yaptığımız karşılaştırmaları "(Ed.)" notu ile ekledik. Bu kısaltmanın yer almadığı notlar, editöre değil merhum tercümana aittir. (Ed.)